

Vilko Fajdiga, profesor teologije: ob 40. obletnici smrti

Povzetek: Vilko Fajdiga (1903–1984), dolgoletni predavatelj veroslovja in misiologije na Teološki fakulteti v Ljubljani, je pomembno vplival na razvoj osnovnega bogoslovja v Sloveniji. V liku profesorja odseva drža apologeta, ki ga vodi ljubezen do Boga in sočloveka. Vrhunec njegovega teološkega dela je praktična ali pastoralna apologetika, ki poudarja pomen oznanjevanja vere ob večjem upoštevanju položaja sodobnega človeka, s čimer je že sredi prejšnjega stoletja daljnovidno napovedal humanizem drugega vatikanskega cerkvenega zbora.

Ključne besede: apologetika, osnovno bogoslovje, oznanjevanje, razodetje.

Abstract: Vilko Fajdiga (1903–1984), a long-time lecturer in religious studies and missiology at the Faculty of Theology in Ljubljana, had a significant influence on the development of fundamental theology in Slovenia. The professor's attitude was that of an apologist, motivated by love for God and his fellow man. The culmination of his theological work is practical or pastoral apologetics, which emphasises the importance of proclaiming the faith with greater consideration for the situation of modern man, thus foreseeing the humanism of the Second Vatican Council as early as the mid-twentieth century.

Keywords: apologetics, fundamental theology, proclamation, revelation.

1. UVOD

Dr. Vilko Fajdiga (1903–1984), dolgoletni predavatelj veroslovja in misiologije na Teološki fakulteti v Ljubljani, je podiplomski študij teologije nadaljeval na Katoliškem inštitutu v Parizu, kjer je leta 1929 doktoriral z disertacijo o primerjavi posameznih vidikov v budističnem in krščanskem nauku. Že leto poprej je na Sorboni dosegel diplomo iz etnologije. Svoje učiteljsko delo je začel kot katehet na bežigrajski gimnaziji (1934). Na Teološki fakulteti je poučeval od leta 1943, ko je nasledil umorjenega dr. Lamberta Ehrlicha. Med letoma 1950 in 1968 je bil prodekan fakultete, v letih 1969–70 pa dekan. Skoraj štiridesetletno delovanje na tej ustanovi je končal leta 1980.

Ob 40. obletnici smrti profesorja Fajdiga se spominjamo njegovih zaslug za razvoj slovenske teologije. Njegovo znanstveno delo sodi na področje osnovnega bogoslovja, ki utemeljuje temeljne sestavine krščanske vere in zagovarja versko dejavnost. Pri svojem glavnem študijskem predmetu, ki ga je poimenoval Krščansko in primerjalno veroslovje, je obravnaval teoretični (zagovor razodetja) in praktični (življenjsko-pričevanjski) vidik osnovnega bogoslovja. Redno je poučeval

tudi misiologijo in občasno izvajal predmete s področja primerjalnega veroslovja, kjer je predstavil vsebine nekrščanskih verstev. Vrhunec njegovega teološkega dela je praktična ali pastoralna apologetika, ki poudarja pomen humanističnega oznanjevanja vere ob večjem upoštevanju položaja sodobnega človeka. Ta vidik utemeljevanja osebne vere je študentom predaval od leta 1950 in tako daljnovidno napovedal »aggiornamento« drugEGA vatikanskega cerkvenega zbora.

Cilj prispevka je predstaviti cilje in vsebine posameznih predmetov, ki jih je predaval dr. Fajdiga. Njegova misel je celovito povzeta v učbenikih, ki jih je pripravil za temeljne predmete: teoretična apologetika, praktična apologetika, misiologija. V liku profesorja odseva drža apologeta, iz katerega je »nenehno udarjalo samó srce« (Družina 1984, 6).

2. TEORETIČNA APOLOGETIKA

Fajdiga je svoj študijski predmet Krščansko in primerjalno veroslovje v študijskem letu 1956/57 vsebinsko in organizacijsko razdelil na dva dela. V prvem delu je predaval teoretično apologetiko, v drugem pa praktično apologetiko. Tako je ostalo do študijskega leta 1970/71, ko je nadaljeval s predavanji iz praktične apologetike, njegov naslednik Franc Rode pa je nekdanjo teoretično apologetiko začel predavati pod imenom Osnovno bogoslovje. Glavni namen obeh delov je bil dokazati resničnost krščanske vere.

Posebna pozornost teoretične apologetike je bila namenjena razumskemu opravičenju krščanskega razodetja. Fajdiga je zapisal, da nihče ni dolžan verovati, če se ni prepričal, da je pametno verovati (Fajdiga 1959, 40). Zato je potrebna znanstvena prepričljivost razodetja, ki pozna jasne dokaze o tem, da je Bog stopil v svet in človeško življenje. To pa so čudeži. Predavatelj je traktat o razodetju skladno z njegovo klasično zasnovo razdelil na dva dela: (1) o dejstvu razodetja; (2) o znakih, ki potrjujejo resničnost razodetja.

Fajdiga je po uvodnem delu predmeta, kjer je slušatelje uvedel v metodologijo področja, na podlagi zgodovine verstev in zgodovine odrešenja predstavil razloge za to, da se je Bog res razodel. Bog se je prvič razodel ob nastanku človeštva, o čemer pričujejo svetopisemske zgodbe in izročila arhaičnih narodov, ki so »skoro dobesedni posnetek biblijskega prarazodetja« (Fajdiga 1959, 77). Analogije v izročilih različnih verstev kažejo skupni spomin na tako imenovano prarazodetje, ki pomeni skupno zavest o božjem stvarjenju sveta med različnimi narodi. Izročila Sumercev, Akadcev, Kananejcev, Egipčanov idr. poznajo podobne zgodbe kot Sveto pismo, čeprav so le Izraelci ohranili monoteizem.

Zanesljivost svetopisemskega razodetja je zgodovinsko utemeljena s prvoosebnim doživljanjem opisanih dogodkov s strani avtorja, svetopisemski pisatelji pa so se odlikovali tudi po osebni poštenosti in niso želeli širiti prevar (Fajdiga 1959, 79). Fajdiga navaja konkretne dokaze za resničnost razodetja v stari zavezi: neuničljivost izraelskega ljudstva, čudeži in prerokbe pri Mojzesu, sodnikih, kraljih in prerokih v zgodovini izraelskega ljudstva, izraelski monoteizem (Fajdiga 1959, 84–85). Novozavežno razodetje potrjujejo zanesljivi viri: novozavezni in drugi krščanski spisi ter poganski spisi. Evangeliji so zanesljiva priča začetkov krščanske vere, ki so jih napisali verni ljudje, ki so želeli v prvi vrsti predati versko sporočilo, a to ne izključuje zgodovinske zanesljivosti. Evangeliji so namreč nastali že v 1. stoletju in so v celoti opisovali zgodovinsko dogajanje, saj so bili prvi kristjani zelo pozorni na resničnost dogodkov in so bili preganjani zaradi trdne vere v zgodovinsko resničnost Jezusovega delovanja (Fajdiga 1959, 101). O zgodnjem krščanstvu pričujejo tudi judovski in poganski pisatelji: Jožef Flavij, Plinij mlajši, Kornelij Tacit idr. (Fajdiga 1959, 108–109)

Najboljši dokazi za resničnost krščanskega razodetja so čudeži, zato jim Fajdiga nameni veliko pozornosti. Loči tri vrste čudežev: fizične, intelektualne in moralne. Fizični čudeži so najbolj

zanesljiva znamenja božjega razodetja, ker jih lahko vsak spozna z naravnimi čuti. To so izredni dogodki v naravi in na človeškem telesu (Fajdiga 1959, 56). O intelektualnem čudežu govorimo, če je možno dokazati, da naravna pamet ni izvor presegajočih resnic (Fajdiga 1959, 58). Tak primer so verski nauk in prerokbe, ki vsebujejo znanje o prihodnjih dogodkih, do katerih ustvarjeni um ni mogel priti sam od sebe. O moralnih čudežih je profesor zapisal: »Kar prestopa meje moralnega in zgodovinskega dogajanja v tako očitni obliki, da je jasno, da svobodni človek ali družba sama iz sebe kaj takega nikoli ne bi mogla, tedaj gre za izredni dogodek moralnega reda, ki mora tudi imeti svoj vzrok izven njega, torej za moralni čudež.« (Fajdiga 1959, 61) Vidna moralna čudeža sta Kristusova osebnost in dejstvo ter obstoj Cerkve. Obstoj obeh namreč ne more biti sad slučajnosti.

3. PRAKTIČNA APOLOGETIKA

Zanimivo je, da se je Fajdiga v obdobju pred sklicem drugega vatikanskega cerkvenega zbora že zavedal metodičnih težav strogo razumske apologetike, ki ima pogosto prizvok »negativne, enostranske in včasih brezsrčne obrambe prave vere in Cerkve« (Fajdiga 1959, 1). Kot teolog in duhovnik je ugotavljal, da se sodobnemu človeku zdi krščanstvo premalo vablljivo in vredno za sprejem vere kot življenjskega vodila (Fajdiga 1954, 1). Zato je začel zaradi učinkovitejše razlage krščanske vere poleg običajne teoretične apologetike razvijati nov vidik, ki ob dokazovanju resničnosti in verodostojnosti razodetja na filozofski ravni dokazuje tudi spontano vablljivost krščanstva. Poleg razprave o tem, da Bog govori in kako se razodeva, je bilo treba spregovoriti še o praktičnem vprašanju smiselnosti vere za človekovo življenje. Zakaj biti veren in kaj vera človeku prinaša? Fajdiga je spoznal, da je treba o krščanstvu spregovoriti predvsem kot o dobrini. Tako se je teoretični apologetiki pridružila še praktična apologetika, ki odpira pastoralno razsežnost pričevanja resničnosti krščanstva. Fajdigova apologetika je poleg človeškega razuma začela upoštevati tudi razloge njegove volje in srca (Fajdiga 1959, 6–7; 205).

Fajdiga je s študijem praktičnega vidika apologetike že v desetletju pred drugim vatikanskim cerkvenim zborom (od 1950) prispeval k razvoju osnovnega bogoslovja v smeri pričevanja za lepoto katoliškega verovanja in s tem storil korak k bolj humanistični razpravi (Fajdiga 1971, 166)¹. Pri utemeljevanju verskega življenja niso dovolj le filozofski razlogi, ampak tudi praktični in bivanjski. Krščansko vero je v želji po uspešnem oznanjevanju utemeljeval s širokim čutom za sodobnega človeka, ki se je znašel v krizi verovanja, zato je svojo apologetiko imenoval tudi »pot do vere«, kot je naslovil svoje knjižno delo, v katerem je prvič predstavil praktično apologetiko (Fajdiga 1951). Prepričan je bil, da morajo biti teoretična izhodišča apologetike potrjena s pastoralnim delovanjem, ki krščansko blagovest približa sodobnemu človeku onkraj zgolj razumske debate o resničnosti krščanstva. Lahko rečemo, da krščanski pričevalec svoje vere ne utemeljuje le z besedo, ampak tudi z osebnim delovanjem.

Profesor je pri praktični apologetiki izpostavil različne kreposti, ki pripadajo praktičnemu apologetu: prizadevanje za popolnost, iskrenost, poštenost, nesebičnost, skromnost, dobroto in ljubezen. Vsakemu kristjanu priporoča resnicoljubnost do sebe in drugega ter pošteno priznanje storjenih napak v zgodovini Katoliške Cerkve in tudi priznanje dobrih lastnosti pri tistih, ki so zunaj Cerkve (Fajdiga 1971, 51). V njegovem teološkem nauku se kažejo poudarki, ki jih je pozneje priporočal drugi vatikanski koncil, kot so humanizem, komunikacija in dinamičnost, a Fajdiga s sholastičnim razumevanjem vere kot razumske pritrditve razodetim resnicam ostaja predstavnik svojega časa.

¹ Fajdigova zadnja izdaja učbenika za praktično apologetiko (1971) se ne razlikuje od predhodnih različic učbenikov in knjige (1951, 1954, 1964). V zadnji izdaji najdemo le nekaj novih navedkov ali komaj opaznih vsebinskih prilagoditev.

4. MISIOLOGIJA

Glede na to, da je Fajdiga pri krščanskem veroslovju iskal poti za primerno razlago vere, je razumljivo, da ga je zanimal tudi študij misiologije, ki preučuje širjenje in oznanjevanje krščanstva v svetu. Misiologija je bila zanj pravzaprav podaljšek praktične apologetike, ki je imela nalogo krščanstvo posredovati v praktične razmere konkretnega okolja. Pri misiologiji, ki pomeni znanstveno raziskovanje misijonske dejavnosti, je zato obravnaval posamezne dele sveta, kamor oznanjevalec vstopa. Bolj kot zemljepisno in zgodovinsko je želel pokrajine osvetliti etnografsko in versko-zgodovinsko (1956, 28), da bi oznanjevalec razumel kulturo, v katero vstopa. Tako bo možno »za stalno zasaditi drevo Cerkve v tistih pokrajinah, kjer še ni ukoreninjeno«, kar je glavni namen misijonske dejavnosti (Fajdiga 1956, 5). Pomen širjenja prisotnosti Cerkve po vsem svetu je kazati možnost zveličanja vsem ljudem.

Drugi korak, ki sledi ustanovitvi Cerkve v novih deželah, je pridobivanje ljudi za sprejem vere. Misijonska dejavnost sama po sebi ni namenjena spreobračanju, ampak navzočnosti Cerkve, vendar je pridobivanje ljudi v krščanstvo smiselno nadaljevanje delovanja Cerkve v tretjih deželah. Čeprav Fajdiga v času pred uvidi drugega vatikanskega koncila misijonsko delo še vidi kot sredstvo spreobračanja in pravi, da je cilj misijonske dejavnosti, »da bi se vsi, ki niso že v pravi vidni Cerkvi, od svoje zmote spreobrnil k vidni Cerkvi« (Fajdiga 1956, 28), je na naslovnike misijonske dejavnosti gledal s spoštovanjem. Opozarjal je na podcenjevanje intelektualnega in moralnega stanja prebivalcev v misijonskih deželah ter učil, da pri njihovem spreobračanju ne gre vedno za spreobrnjenje od greha, ampak pravzaprav za spreobrnjenje k večji resnici (Fajdiga 1956, 54). Fajdigova misijonska metoda dialoškega in prijaznega oznanjevanja je rasla iz njegove praktične apologetike, čeprav je po vsebini ostajala na stališču posredovanja razodete resnice in je manj odsevala podobo oznanjevanja kot skupne hoje k dobremu.

5. SKLEP

Fajdiga je predstavnik teologije v prvi polovici 20. stoletja, ki jo je oblikoval nauk prvega vatikanskega cerkvenega zbora (1869–1870) s poudarki sholastične teologije in apologetskega pristopa v argumentaciji vere (Osredkar 2018, 194). To se kaže v njegovem nadčasovnem razumevanju razodetja in pretežno razumskem dojemljanju vere. Tudi v odnosu do sveta in drugih verstev je previden pri navezovanju dialoških stikov, čeprav kaže določeno razumevanje do nekrščanskih verstev. Zanj je značilno, da je v svoji misli črpal »iz starega in novega« (Ocvirk 1984, 429), saj je deloval v razgibanem času postopnega razvoja katoliške teologije, ki je svoj višek dosegel na zadnjem cerkvenem zboru. Fajdiga je s svojim občutkom za človeka in njegovo zgodbo pripravljala pot za evangelizacijo v sodobnem svetu, ki mora biti vključujoča in občestvena. Tudi v sedanjih nemirnih razmerah v svetu in Cerkvi potrebujemo spodbudo pokojnega profesorja: »Praktični apologet zato ne skriva od Boga dane resnice ljubosumno zase, češ da jo varuje pred zmoto, ki bi se ji mogla pridružiti, saj bi mu resnica v tem primeru nekako segnila v njegovi ozkosrčni misli. Ne sme pozabiti, da je resnica dana zato, da gremo z njo na sonce in v viharje, kjer se bo njena trdnost in lepota toliko bolj izkazala.« (Fajdiga 1954, 23)